

ПОЛИТШКОЛА ДЫМНАКЧЫЛАРЫНГА
ДУЗАЛАМЧЫ

**ОКТЯБРЬНИҢ
СОЦИАЛИСТИГ УЛУГ
РЕВОЛЮЦИЯЗЫ**

Ийи дугаар теманың материалдары

„ШЫН“ СОЛУН РЕДАКЦИЯЗЫ
Кызыл—1948

ПОЛИТШКОЛА ДЫҢНАКЧЫЛАРЫНГА
ДУЗАЛАМЧЫ

ОКТЯБРЬНИН
СОЦИАЛИСТИГ УЛУГ
РЕВОЛЮЦИЯЗЫ

Ийн дугаар теманың материалдары

„ШЫН“ СОЛУН РЕДАКЦИЯЗЫ
Кызыл—1948

1. ДЕЛЕГЕЙНИҢ БИР ДУГААР ДАЙЫНЫ. ЦАРИЗМНИ ДУЖУРГЕНИ

Импернализм—капитализмнин сөөлгү чадазы

Он тос дугаар векти сөөлзүредир чээрби дугаар векти өзезинде капитализм бодунуң хөгжүлдезиниң чаа үезинче—импернализмниң үезинче кирген. Капитализмниң хөгжүлдезинде ол чаа чаданы бир дугаарында-ла В. И. Ленин делгеренгей болгаш ханызы биле өөрөнгөн. Импернализм деп чүл деп чувени ол влередин тайылбырлаан, ооң онзагай байдалдарын

ажыдып көргүскөн болгаш империализмге эртем ёзугаар шиччилел характеристиканы кылган.

Империализм болза, — бодунун үезинде швитпирлиг рольду монополиялар ойнаар капитализм болур.

Монополиялар деп чүл, олар канчап тыптып келгенил?

Боттарынын бараанарын өң ажыктыг кылдыр сайгарып саарар дөш капиталистернин аразында демисел үргүлчү чоруу турар. Ол демиселге үүрмек биче капиталистер ядарап хоозурап калыр, ынчаарга улуг-улуг капиталистер байып турар. Капиталистиг бүдүрүлгө көвей өвес санын кижилернин холдарынга улам на мөөңөтенип турар. Улам-на хөй кончааларны тып алыр болгаш боттарынын адаанчы конкурентилерин соң бадырар дөш үлетпүрүң

чаягыс, азы элээн төрөлдөшкөк адырларынын эң улуг капиталистери боттарынын өвилелдерин: трестилерин, синдикаттарын, картельдерин тургузуп алырлар. Үлөтпүрүнүң кандыг бир адырынын улуг кезээн хаара туткан капиталистер катыжышышкынылары ынчангаш үлөтпүргө тергиндээр болгаш олары монополиялар деп адаар.

Капиталистиг монополиялар үлөтпүрүнүң мырыңай бүдүн адырларынын ээлери болгулап турарлар. Чижээ, Американын Катышкан Штаттарында Каң трестизин 1901 чылда чуртта каңнын бүгү бүдүрүшкүнүнүң 66 хуузун бүдүрүп үндүргөн.

Монополияларынын дүргөн өзүлдези Россияга-даа турган. „Продамет“ деп Синдикат 1910 чылда Россияда металлурги бүдүрүлгезинин 80 хуузун контрольдап тур-

гаг. „Продвагон“ деп Синдикат чуртта вагоннар садыглалынын барык шуптузун монополиялап турган.

Монополиялар капиталистиг ажыл-агыйга шийтширлиг рольду ойнап турар апарганнар. Империа-лизми Ленин монополистиг капи-тализм деп адаан.

Капиталистиг монополияларнын тергиндели бүдүрүлгенин хөгжүл-дени саадаып турар. Рынокта мо-нополчу байдалынын ачызында ка-питалистиг катыжышышкыннар ры-воктарда баранна;ынын өртөөн бедидерин оралдажып турар бол-гаш боттарынын кончааларын бү-дүрүлгени калбартып, техниканы хөгжүдүп тургаш өвес, харын өр-тектерин хевээр тургузуп, база бедидип тургаш улгатырарын орал-дажып турарлар. Капитализм техни-

кэний хөгжүлдэзньге моондак
адаргаа.

Монополистер буржуаз күрүне-
лерин чүгле ажил-агыйжы эвес,
харын база политиктаг амыдыра-
лында тергиндеп турар. Олар бол-
за, эрге-чагыргаже боттарынга
тааржыр президентилерни кирип,
боттарынын күзел-чүткүлүв чазак-
тарга дөгөп, политиктиг дарлалды,
база ажилчы чонварны хемдинрин
күштелдирип турар хоойлуларны
парламентилер дамчыштыр үндү-
руп турарлар.

Капиталистиг ниятиледе моно-
полиялар боттарынын хевирни өс-
керткен болгаш адаанчы-конку-
рент демиселди чидиглендирген.
Монополистиг катыжышкышнар-
вын аразында ол демисел чурт-
тарнын иштинде-даа, бараннар
сварып сайгарар рынок дээш, чиг-
эттид үнер дөстери дээш бүгү де-

дегей делгеминде-даа калбарып турар.

Бир чурттарның капиталистери өске чурттарның капиталистери-нің конкуренциязынга таваржып турар. Чижээ, Англияның капиталистери боттарының барааннарын болгаш капиталдарын дашкаар үндүр сөөртүп, чиг-эттин үнер дөстери эжелеп ап турарлар. Ынчаарга Американың Катышкан Штаттарының, Францияның болгаш өске-даа чурттарның капиталистери база-ла шак ынчап турарлар. Империялизм үезинде сайгарылга-саарылганың рыноктары болгаш чиг-эт дээш монополистиг эң улуг катыжышыкынарның аразында болгаш мырыңай бүдүн чурттарның аразында эң-не дошкун демисел чоруп турарының ужурунда ол демисел империялистиг дайыннарже чайлаш чокка чөдирип көөп турар.

Чээрби дугаар вектин өгө үезинде бүгү делегей болза, өң удуг империалисттик күрүшелернин арасында үлөтине берген турган, 500 ажыг миллион кижик чоннуг канчаар-даа аажок делгем чер оларнын холунда болу берген турган. Эжелеп алган чурттарын империалистер боттарынын колониялары болдуруп алганнар, тодаргайлаарга, оларнын кандыг-даа тускайлаң байдалын чок кылгаш, боттарынга бүрүн чагырып алганнар. Колонияларнын девискээри империалисттик күрүшелернин боттарынын девискээринден хөй каттап ажып турар. Овза семис олчаны Англия эжелеп алган. Делегейнин бир дугаар дайышынын мурунуу чарында англи колонияларнын девискээри ооң бодунун девискээринден 112 каттап ажып турган. Франция бодунун чурт де-

вискээринден 21 катап улуг шөл-
дуг колонияларлыг турган. Бичая
Бельгия безин бодунуундан 80 ка-
тап улуг черни өжелеп турган.
Чээрби дугаар вектин эге үезинде
чер делегейин чонунун хөй кезин
өң улуг империалистиг күрүшөлөр-
нин чагыргазынын адаанга турган.

Империализм үезинде капита-
листиг чурттарнын хөгжүлдөзү
дең эвес, а шураашкын байдалдыг
бооп турар. Чамдык чурттар бот-
тарынын хөгжүлдөзүгө дүргөн
шураашкын-биле өске чурттарны
эртип турар. Чижээ, Англия боду-
нун эконоом, ылангыя үлетпүр хөг-
жүлдөзүнин талазы-биле шаанда
делегейин өске бүгү чурттары-
нын мурнунга турган. Англичан-
нар боттарынын чуртун „делегей-
инин мастерскаязы“, „далаёларнын
хайраатызы“ кылдыр адап турган-
нар. Ынчаарга он тос дугаар век-

тин өгезинден Англия кожудан өгөлөөн. Ову Американын Катышкан Штаттары болгаш Германия дүргени-биле четкен болгаш өрткөннер. Империалистиг чурттарнын аразында күштернин дүгжүлгези өскерилген. Коловиялар үлөжилгезинден озалдап калган империалистиг чурттар үлетинген делегейни катап үлөжири дөөш демисежиң турарлар. Делегейнин чаа үлөлгези дөөш империалистернин демисели империалистиг дайынарнын чайлаш чогуун болдуруун турар.

Капиталистиг монополияларнын тергиндели, империализмнин тергиндели капиталистиг нийтиледдин бүгү чөрүлдөөлерин кыдыккы хемчөөлгө чедир чидиглендирин турар.

Бирээде, күш-ажыл биле капиталдын аразында чөрүлдөө чидиг-

ленин турар. Империализм үезинде үлетпүрчинерни болгаш бүгү ажилчы чоннарны хемдиир чорук улам-на кадыг-дошкун болу бээр. Бүгү күштүг монополиялар буржуаз күрүнениң дузазы-биле үлетпүрчин ангынын амыдырал деңгелинче шавышкынын күштелдирер болгаш ажилчы чоннарның ындында-ла четпес-чемдик политика тиг өргелерин казыыр. Үлетпүрчин ангыга үнериниң чаңгыс өжи: боо-чепсекти туткаш, буржуазияның өрге чагыргазын дүжүрер чорук артар. Империализм үлетпүрчин ангыны революцияга өдөртип кели.

Ийинде, колониялар биле империалисттик чурттарның аразында чөрүлдөөлөр чидигленир. Империалистер колонияларны дээрбедээрин күштелдирер. Ынчаарга, хожудангай чурттарны мөдчүвүшаан,

империалисттер аңаа демир-оруктарны, фабрикаларны, заводтарны тургузарлар. Колонияларга чурт иштинин пролетариады тыптыр, чурт иштинин интеллигенциязы төрүтүнер. Колонияларга болгаш чартык колонияларга национал-хосталгалыг шимчөөшкин күштелер, империалисттик дээрбечилерге удур национал-хосталгалыг дайынвар тыптыр. Ол чорук капитализмнин туруштарын үзе шавар.

Үште, өскенин девискээрлери дээш демиселге империалисттик күрүнелернин боттарынын аразынга чөрүлдөө күштелер. Империализм үезинде делегейни катап үлежири дээш дайынвар чайлаш чок. Ол дайынвар империалисттернин кайы-кайызынын кошкарарынга, черле капитализмнин туруштарынын кошкарарынга чедирер.

Ленин империализмнин капита-

лизминд сөөлгү чадазы, пролетар революциянын бүдүүзү деп адаан. Ленинниң эртем ёзугаар көргүскени болза, империализм үезинде капитализм хөгжүлдезиниң деңгөөс чоруну социализм тийлелгезин баштай чаңгыс, азы элөөн каш чурттарга болдунуп болур кылыр. Империализминиң фронтузу хамыктын кошкак черинге ол фронтуву үзе шавар арга пролетариатка тыптыр.

Эш Сталин мынча деп бижээн: „Бо бүгү чүүлдерни барымдаалаш, Ленинниң түңнөөни болза, империалисттер фронтуву кайы-бир черге ийикве, азы бир каш мезек черге пролетариат черле үзе шаап болур, социализминиң тийлелгезин өң баштай бир каш чурттарга ийикве, азы тускай ап көрдүнгөн чаңгыс-даа чуртка бооп болур, бүгү чурттарда капитализминиң хөгжүл-

дети дег эвес болганда социализм-
нин тивелгези ол чурттарын
шуптузунга чаңгыс угда боол бол-
боо, социализм эн баштай чаңгыс
ийикве, азы бир каш чурттарга
тивлээр, ывчаарга өске чурттар
чамдык үенин дургузунда буржуаз
чурттар боол хевээр артып калыр*
(„ВКП(б) төөгүзүнүн дспчу курзу“,
арын 162).

Лениннин ол эн улуг ажыдыш-
кыны амыдырал кырынга бүрүн
бадыткатынган. Делегейнин бир
дугаар дайынын түннелинде им-
периализмнин фронтуну оон эн не
кошкак звеносу болур Россияда
үзе шаптырган, ында Октябрьнин
социалистиг Улуг революциязы
тивлөөн.

Делегейнин бир дугаар дайыны

1914 чылдын чайынында делегей-
нин бир дугаар дайыны өгөлөөн.

Анаа 33 күрүнелер киришкен. 74 миллион кижиде дайылдашып турар армияларже келдирткен. Делегейнин бир дугаар дайынынга кижиде төрөлгөтөннин таварышкан когаралдары улуг. 10 миллион солдат өлүрткен, 20 миллион — балыглатырған болгаш бертилип-бежелген.

Делегейнин бир дугаар дайынынын өгөлөкчилери эн улуг капиталисттик күрүнелер болган. Бир талазынга Германия, Австро-Венгрия болгаш Турция, өске талазынга Антанта деп ададып катышкан Англия, Франция, Россия турган. 1915 чылда дайынче Антантадын талазынга бооп Италия, 1917 чылда — Американын Катышкан Штаттары кирген. Ол бүгү чурттарнын аразынга колониялар болгаш бараан сайгарып саарарынын рыноктары дөөш, өске черлерни өжөлөөри

болгаш дээрбедээри дээш дошкуу демисел чогуу турган.

Дайынга кырген капиталистиг күрүвөлөрүнн кайы-даа бөлүү мангыс-такчы-чинжен сорулгаларны барым-даалап турган Делегейнн бир дугаар дайынны кэйн даа таладан чөптүг өвөс, өжелекчи шинчилиг турган. Ол болза, делегейнн катап үлөжн-ри дээш империалистернн дайыны болур. Ол дайынны империалистиг дайын деп адаанынын ужуру ында.

Үлөтпүрчинер болгаш тараачынар санап четвес качыгдалдарга, түрегделдерге болгаш чедивмес чоруктарга тавасжып турда, бүгү чурттарынн капиталистери болгаш помещиктери ол дайынга байып ап турганнар. Солдат шинел кеткен миллион-миллион үлөтпүрчинер болгаш тараачынар тулчуушкуннар шөлдериңге өлгөшнөр. Бү-

гү чурттарның буржуазиязы бол-
гаш помещиктери оларны „ада-
чурт дээш“ өлүп турар ышкаш
кылдыр күткүп турганнар.

Буржуазияның шынчы ыржаалак-
чылары — Россияның эсерлери
болгаш меньшевиктери, Барыны
чүктүн социал-демократтыг пар-
тиялары—империалистиг дайынны
деткип турганнар. Пролетариатка
өскерликчи бооп, олар империа-
листиг буржуазияның талазында
болу бергеннер. Социал-өскерлик-
чилер боттарының империалистиг
чазактарынга үлетпүрчин аңгыны
төөредир, ону буржуаз-национа-
лизмнің хораны биле хораннар
дугайында дузалажып турганнар.
„Ада-чуртту камгалаар“ дижип ал-
гаш, олар дайылдажып турган
чурттарның үлетпүрчиннерин бот-
боттарынга өжөөнвештирип турган.

Ленинге болгаш Сталинга баш-

татырган чүгле большевиктер болза, социализмниң херээнге, пролетар интернационализмниң херээнге, бүгү делегейниң пролетариядының сагыш-саткил катыштырылганының херээнге шынчы бооп артканнар. Нептерейгей национализмниң үезинде олар бүгү чурттарның үлетпүрчиннерин акы-дуңмалышкы чаңгыс эптиг болурунче кыйгырып турганнар. Эжелекчи, империалисттик дайын чоруп турар, хемдикчилерин бөлүүнүң өрге ажыктары дээш миллион-миллион кижилерниң амы-тыны когарап турар деп чүвени большевиктер көргүзүп турганнар.

Большевиктер болза, боо-чечсекти боттарының дарлакчыларынга удур углай тудар болгаш империалисттик чазактарны дүжүрер деп үлетпүрчиннерин болгаш тараа, чынарны кыйгырып турганнар.

Имперналистиг дайынны хамааты дайын болдурар, тодаргайлаарга, боттарынын чуртувун буржуазия-зынга болгаш помещиктеринге удур дайын болдурар, — ол чылдарда большевиктернин депшиди үндүргөн кол сорулгазы ындыг турган.

Царизм дайынга белеткел чок болган. Оон шериглери аштырышкынга таварышкан. Оларга үгер-боолар, үгер-боо октары болгаш винтовка боолар чедишпестеп турган. Чурттун үлетпүрү болгаш кэдээ ажыл-агыйы савдар-рап бадып турган. Ажыл-агыйнын буурашкыны эгелээн. Ажылчы човнарнын байдалы денди дорайтаан. Хоорайларга болгаш армияга хлеб чедишпестей берген. Тыылга болгаш фронтуга массаларнын таарымча чокталышкыны өскөн. Хаан ёзувун эң-не үндезиндери

келденейнип турган. Россияга чай революция четчип быжып келген.

Февраль революциязы

Царизмге удур бир дугаарында ла Петроградтын үлетпүрчиннери көдүрлүп үнгеннер. Большевиктер-нин кыйгырыын эдергеш, олар 1917 чылдын февраль айда бүгү-инити стачканы организастан, боттары-нын талазынче солдаттарнын калбак массаларын хандытпышаан, найсыдалдын кудумчуларынче үнгеннер. „Хаан чок болзун!“, „Дайын чок болзун!“, „Тараа дээш!“ — тура халаанварнын туктарында шакынчаар бижээн турган.

Көдүрүлгөш тура-халыышкынын хаан чазак боо-чепсектин күжү-биле басып каарын орадашкан. Ычаарга боо-чепсек солдаттар-нын холунга турган, а солдаттар үлетпүрчиннерге катыжа берген-

кер. Большевиктернин партиязы массаларнын революстуг демиселин баштаан. 1917 чылдын февраль 27-де (чаа сан-биле март 12-де) Россияда революция тиилээн, царизм дүжүрткөн.

Февраль революциязы, 1905—1907 чылдарнын революциязы-биле бир дөмей, хаан ёзуга удур, крепостной ёзунуң артынчыларынга удур угланган турган. Ол революцияны буржуаз-демократтыг деп адаанынын ужуру ында.

Буржуазия царизмнин амы-тынын алыр дээш бүгү күштери-биле оралдашкан. Үлетпүрччинернин болгаш солдаттарнын чангыс эптиг кызыышкынынын ачызында хаан ёзу буступ дүшкөн. Солдат массалар кол нуруузунда тараачынварнын оолдары бооп турган. Ынчангаш февраль революциязын үлетпүрччинер болгаш тараачын-

нар боттандырганнар, а ооң удур-
тукчузү үлетпүрчин аңгы болган.

Февраль революциязынга чон
царизмни ашкан шиитпирлиг тий-
лелгени чедип алган, ынчалза-даа,
ол тийлелгенин үре-түннелдерин
буржуазия ажыглаан. Революцияны
үлетпүрчинер болгаш тараачынар
боттандырып чоруткан, ынчаарга
өрге-чагырганы буржуазия өжелеп
алган. Капиталистерден болгаш
помещиктерден составтыг Түр ча-
зак тургустунган.

Үлетпүрчинер болгаш солдат-
тар 1905 чылдың үлегери-биле ре-
волюцияның баштайгы хуннерин-
де ле үлетпүрчинер болгаш сол-
даттар депутаттарының Советтерин
тургусканнар. Ынчалза-даа, ынчан
ажылчы човнар политик талазы-
биле четчир медреселдиг болгаш
дуржулгалыг турбааннар. Човнун
калбак массалары ынчан меньше-

виктернин болгаш эсерлернин хо-
ралакчы утка-шынарын чедир бил-
бөөн болгаш оларга шынзыгып тур-
ганар. Үлетпүрчин болгаш солдат-
тар депутаттарынын Советтеринде
улуг нуруу меньшевиктернин бол-
гаш эсерлернин талазында бооп
турган.

Үлетпүрчинер болгаш солдат-
тар депутаттарынын Советтеринге
ынчан күш-даа, эрге-даа турган.
Миллион-миллион үлетпүрчинер
болгаш тараачынар оларга шын-
зыгып, оларны эдерип чоруп орган.
Ынчалза даа, Советтерни удуртуп
турган эсерлер болгаш меньшевик-
тер чонун эрге-ажыктарына эс-
керликчи бооп, эрге-чагырганы
буржуазияга эки-турз-биле дүжүп
бергенер. Эсерлер болгаш мень-
шевиктер буржуаз чазакты бүгү
тала-биле деткип турганар.

Февраль революциязынын союн-

да чуртка херек кырында ийн өрге чагырга—үлетпүрчин болгаш солдаттар депутаттарынын Советтерн, база буржуаз Түр чазак туруп турганнар. Ындыг байдалды Ленин ийн өрге-чагырга деп адаан.

2. БОЛЬШЕВИКТЕР РЕВОЛЮЦИЯНЫ БУРУНГААРЛАДЫП ТУРГАННАР

Лениннин Апрель тезистери

Царизмни дүжүргөвинин соода большевик партия чажыт байдалда үнгөн болгаш бодунун күштерин чыып, быжыглап турган. Шөлүлгеден И. В. Сталин ээп чедип келген. Даштыкыдан В. И. Ленин ээп чанып келген. 1914 чылда, делегей дайынынын өгөлээринин мурнунда хаан өрге-чагыргаларнын хаап кааны большевикчи „Правда“ солун үнүп турар апарган. Больше-

Бик партияны мурнунга мындыг айтырыг үнүп келген: моон сонгаар канчаар хөделирил, революцияны кайнаар чорударыл? Бүгү буржуаз болгаш биче буржуаз партиялар революцияны оон ынайгы хөгжүлдезин соксадыр деп оралдашканнар. Эсерлер болгаш меньшевиктер канчап-даа тургаш болза, капитализмнин тынын алыр болгаш эрге чагыргавы буржуазияны холунга артырар деп оралдашканнар. Олар хаан чазактын өгөлөөни империалистиг дайынны уламчылаарын күзөөннер.

Революцияны улам ынай хөгжүдери дээш, үлетпүрчинернин болгаш тараачынарнын тиилелгези дээш чүгле большевиктер шитпирлиг хөделип үнгөенер. Петроградка чедип келгеннин даярталында-ла, 1917 чылдын апрель 4-те (17-де) Ленин „Мүн революцияга

пролетариаттын согулгаларынын дугайында* бодувун тезистерин большевиктернин хуралыга номчаан. Ол тезистер төөгүге Апрель тезистери деп адатынып кирген.

Лениннин Апрель тезистери бистин чуртувуска социалистиг революцияже шилчирииниң планын айыткан. Ол тезистеринге Ленин болза, революциянын өрге-чагырганы буржуазиянын холунга шилчидип берген бир дугаар үези доозулган. Революциянын ийи дугаар — социалистиг — үе-чадазынче, өрге-чагырганы пролетариаттын болгаш эн яды тараачын чонун холунга шилчидип бээриниң үе-чадазынче кирер ужурлуг.

Апрель тезистеринде Ленинниң айытканы болза, Түр чазак — помещиктерин болгаш капиталистерин чазак — чонга далган тарааны-даа, тайбыңны-даа, хосталганы-даа

бербес. Үлетпүрчиннер болгаш тараачыннар ол чазакка деткимче көргүзүп шыдавастар.

Советтер революсчу өрге-чагырганы эң-не чогумчалыг формады болур, большевик партия тайылбыр ажылын чорудуп тургаш, Советтерге улуг нурууну чаалап алып ужурулук деп Ленин өөреткен. Үлетпүрчиннер, солдаттар болгаш тараачыннар депутаттарының Советтерин бүгү хемчег-биле быжыдары, база оларга бүгү өрге чагырганы шилчидип бээрин чедип алыры өргежок чугула деп Ленин айыткан. „Бүгү өрге-чагырганы Советтерге!“ — большевиктерниң кол лозуну ындыг турган. Большевиктер ынчан политик болгаш экономоталазы-биле аткаарладып болбас элээн хөй хемчеглерни дөп-доруула боттандыраары негээннер. Олар бүгү черни национализиастаары,

(тодаргайлаарга, черни бүгү улустун, күрүненин өнчүзү болдурары) дээш, база ону тараачынарның ажыглалы кылдыр шилчидип бэ-ри дээш, бүдүрүлгени үлетпүрчиннерден контрольдаарын тургузары дээш, империалистиг дайынны соксадыры дээш, национал дарлалды узуткаары дээш туржуп турганнар.

Тайбын, чер, бүгү национал чоннарга хосталга—бо үш айтырыг калбак улус массаларны онза хайындырып турган. Ынчаарга ону чүгле социалистиг революция шийтпирлээн. Буржуазияны дүжүр октаары дээш пролетариаттын социалистиг шимчээшкинин, тайбың дээш бүгү чонун шимчээшкинир, чер дээш тараачынарның шимчээшкинин, национал дең эрге дээш дарлатырган улустарның шимчээшкини күчүлүг революсчу чыгыс

агыг кылдыр большевик партия-
ның катыштырып шыдаанынын
ужуру ында. Ол агыгны больше-
виктер буржуаз Түр чазакка удур,
капитализмге удур угландырып
турган.

Массалар дээш

большевиктернин демисели

Ленинниң Апрель тезистерин
большевик партияга болгаш үлет-
пүрчин аңгыга революсчу тода
шугуму берген. Ленинниң болгаш
Сталинниң удуртулгазы биле боль-
шевиктер социалистиг революция-
же шилчип кирери дээш демисел-
ди чорудуп турганнар.

Большевиктер буржуаз Түр ча-
зактын политиказын, өсерлернин
болгаш мевъшевиктернин ол Түр
чазакты деткип турган чонга удур
хоралакчы ажил-чорудулгазын
шинтпирлиг илереткеннер. Чазакка
киргеш буржуазия кижин көөр хөөн

чок хаанын политиказын үргүлчүлөп чорудуп турган. Тараачынар черин негээн, ынчаарга Түр чазак помещиктер дээш, оларнын черинин хевээр ыртары дээш даг шивээ бооп турган. Үлетпүрчинер бүдүрүлгеге үлетпүрчин контролюн тургузарын, 8 шактыг ажыл хувун боттандырарын болгаш ажыл төлевириин улгатырарын негеп турганнар, ынчаарга Түр чазак ол негелдени буруу шаап, капиталисттерни бүгү хөмчөг биле деткип турган. Россиянын улустары национал дарладан хосталырын негеп турганнар, ынчаарга Түр чазак хаан Ёзунун дарлакчы национал политиказын боттандырарын үргүлчүлөп турган. Улус массалар демократчы чөптүг тайбынны негеп турган, ынчаарга буржуаз Түр чазак империалисттиг дайынны үргүлчүлөп турган.

Массаларнын революстчу шим-
чөөшкенинде корткаш орус бур-
жуазия болгаш ооң эсер меньше-
викчи ыржаалакчылары даштыкы
империализмнин мурвунга чапшаа-
лап турган. Эн улуг капиталистиг
күрүмелерден Россиянын эконо-
болгаш политик талазы-биле ха-
маарылгазы чайгылыш чокка өзүп
турган. Англи, француз болгаш
америк капиталисттерге күрүмө өрө-
зи дайыннын дургузунда иди ка-
тап өскен. Антананың империа-
листеринге ажыктыг кылдыр Түр
чазак фронтуга шавар халдаашкы-
ны организастан. Ажылчы чон-
варнын бүгү неперенгей бөлүк-
тери ажылчы човнарнын эрге-
ажыктарын хандырар карачангыс
нын политиканы большевик пар-
тия чорудуп турар деп боттары-
нын дуржулгазынга чоорту бүзүрөөн-
ер. Большевиктернин салдар-ха-

маарыягазы өскөн. „Бүгү эрге-
чагырганы — Советтерге!“ деп олар-
дын лозуну Россиянын бүгү өңчүк-
булуннарында улам дынзыг дын-
жалып турар апарган. 1917 чылдын
июнь айда Петроградка болгаш
өске-даа хоорайларга большевик-
терин удуртулгазы-биле үлетпур-
чинвер болгаш солдаттарнын мас-
салыг демонстрациялары болгу-
лаан, ол демонстрациялар Түр ча-
зактын политиказынга удурлашкан.
Петроградтын, Москванын болгаш
өске-даа хөй-хөй хоорайларнын
пролетариаты ол үеде большевик
терин эдерип чорупканнар.

Составында меньшевиктер бол-
гаш өсерлер туруп турар буржуаз
Түр чазак өзүп турар революсчу
шимчээшкени боо-чепсектин кү-
жү биле базарын оралдашкан. 1917
чылдын июнь айнын өгезинде Түр
чазак болза, бүгү эрге-чагырганы

Советтерге шилчиди бээрин негээн Петроградтын үлетпүрчиннерини, солдаттарынын болгаш матростарынын тайбын демонстрациязын боолаан. Бүгү эрге-чагырга контрреволюсчу буржуазиянын холунче шилчээн. Ийн эрге чагырга ам доозулган.

Буржуазия пролетариатты баштыңчы чок болдурар, үлетпүрчиннерни болгаш караачынарны оларын дуржулгалыг, ынаныштыг удуртукчузундан чарар дээш хамыктын мурнунда большевиктерин дайынчы революсчу партиязын чылча-шавар деп оралдашкан. Июль демонстрациязынын соонда Түр чазак большевиктерни массалы-биле тудуп хоругдап турар апарган. „Правда“ солун хагдыган. Ленинни тудуп хоругдаар дугайында дужаал үнген. Большевик-

гер база катап чажыт ажылдаар
ужурга таварышкан.

Партияның алды дугаар улуг хуралы

Контрреволюция кайы хире-даа
калчаарап дошкуурап турза, про-
летариаттың революсчу партиязын
ол чылча-шаап шыдаваан. 1917
чылдың июль айны сөөлзүредир
Петроградка большевик партияның
алды дугаар улуг хуралы чажыды-
биле чыылган. В. И. Ленин улуг
хуралга олурушпаан: партия ону
ханызы биле чажырган. Партияның
улуг хуралын эш Сталин удурткан.
Эш Сталин улуг хуралды ленинчи
орук-биле быжыг болгаш шиит-
пирлиг эртирген.

Ол үеде большевиктерниң пар-
тиязы улуг күш кылдыр өскен.
Революцияның беш айларының
дургузунда ол партия алды катап

өскөн болгаш бодунун хүрээледиге 240 мун кежигүнвердиг турган. Бүгү бергелерни болгаш моондактарны өртпишаан, большевик партия Россиянын үлетпүрчивнерин болгаш тараачынарын социалистиг революцияже эдерткен. Ынчаарда большевиктер чаңгыс чуртка социализм тиелелгезиниң болдунуп болурунун дугайында ленинчи теорияны барымдаалааннар.

Социалистиг революция Барыны Европаның чурттарынга тиелевейи турда, Россияга социалистиг революцияны эгелевес деп санал киирген троцкисчи-зиновьевчи хоралакчыларга удур партиянын алды дугаар улуг хуралына эш Сталин шийтпирлиг чугаалаан. „Чогум-на Россия социализмче орукту салып бар чыдар чурт болу бээр дээрзинге болдунар арга казытылмаан... Биске орукту чүгле Европа айттыр

шыдаар деп өргөжирээн бодалды
ап октаар херек* деп эш Сталин
улуг хуралга чугаалаан (Чогаалда-
ры, т. III, арыннар 186—187).

Эш Сталинын ол баш бурун-
гаар көргөн улуг чүүлү бүрүнү-
биле бадыткатынган. Чогум-на
Россия социализмче орукту киж
төрөлгөтөнгө салып берген чурт
болган.

Партиянын алды дугаар улуг
хуралы ленинчи-сталинчы шу-
гумну чаңгыс өп-сеткилдиг дет-
көөн болгаш буржуаз Түр чазак-
ка удур чөпсөктиг тура-халымыш-
кынны организаастаарынче угла-
нышкынны туткан. Чуртка ынчан
буржуаз контрреволюция шуут ка-
ра-туразында чаңнап турган. Чүглө
чөпсөктиг тура-халышкыннын ду-
зам-биле ооң холунда өргө-ча-
гырганы ушта тыртын ап, проле-
тариятын диктатуразы тургузуп,

Социалисттик нийтлелдин тургузуушкунун эгелеп болур турган.

Революсчу чаа тулчуушкуннар-га белеткениривче үлетпүрчинвер-ни болгаш тарзачыннарны партия-ның алды дугаар улуг хуралы кый-гырган. Ол улуг хурал бистин пар-тиявыстың төөгүзүңге чепсектиг тура-халышкынны белеткээринин улуг хуралы, Октябрьниң социалис-тиг Улуг революциязын белеткээ-ринин улуг хуралы бооп кирген.

3. ОКТЯБРЬНИҢ СОЦИАЛИСТИГ УЛУГ РЕВОЛЮЦИЯЗЫНЫҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

Чепсектиг тура-халышкын

Россияга байдал улам-на дың-зыгышкынныг болу берген. Чурт-тун экинчонуг байдалы улам-на дорайтап турган. Ажыл-агыйнын, үрелишкенин өзүп, чидигленген.

Буржуазия болгаш хаанын геше-
ралдары орус революцияны немец
эжелекчилернин дузазы-биле
өжүр базар дээш хоорайларны
удаа-дараа немец шериглерге кар
өжөгээр дужаап берип турар апар-
ганнар. Капиталистер болза, бис-
тин чуртувусту герман, азы англи-
француз империалистернин кинчи-
бегинге киниреринге белеп бооп,
чүгле боттарынын эрге-чагырга-
зын хевээр артырып алы-
рын, үлетпүрчинернин болгаш
тараачынарнын тилелгезин бол-
дурбазын оралдашканнар. Чуртту
өлүмдөп чүгле социалистиг рево-
люция камгалап ап шыдаан.

Ол үеде Россияга социалистиг
революция мырыңай белеп бооп
бышкан турган. Буржуазия болгаш
помещиктерге удур, тайбын дээш,
чер дээш, Советтернин эрге-чагыр-
газы дээш, үлетпүрчинернин бол-

гай тарбиятчыларнын деңгээли
чайгылыш чокка өзүп турган. Эсер-
лернин болгаш меньшевиктернин
сандар-хамаары газы соксаат чокка
мудулап бадып турган.

Эсерлерден болгаш меньшевик-
терден өглип чарылгаш, үлетпүр-
чүн болгаш тараачын массалар
большевик партиянын талазынче
шалчып кирип турганыар. Больше-
виктер Петроград, Москва болгаш
өскө-даа Советтерге улуг нурууну
алганыар. Оларнын сандар-хамаа-
ры газы хоорайларга-даа, көдөө
суурларга-даа, армияга-даа сок-
саат чокка өзүп турган. Про-
летарнатка болгаш тараачын яды-
ларга ортумактар улам-на көйү-
биле катышып кирип турганыар.
Большевик партия болза, буржуаз
контрреволюцияны бүрүнү-биле
чыгча-шаап шыдаар шавтпирлиг
жүш-кылдыр өскөн. Шак мындыг

байдаллар турда озалдадып бол-
бас турган.

1917 чылдын октябрь 10-да (23-
те) Ленинниң болгаш Сталинниң
удуртулгазы биле большевик пар-
тияның Төп Комитетиниң төөгү-
лүг хуралы болган. Ленинниң
илеткелни дыннааш, ТК Түрчазак-
ка удур чепсектиг тура халыш-
кынны эң чоокку хүннерде өгө-
лөөр деп чаңгыс эл-сеткилди
шииттирлөөн. Каменев биле Зи-
ковьев чепсектиг тура-халышкын-
га удур, өрге-чагырганы буржуа-
зияның холунга артырар деп чугаа-
лап турганар. Троцкий ол хура-
га шуут-ла революцияга удур ба-
дылавзан болзajok, хамык-ла чү-
вени чокка чедирер болгаш ту-
ра-халышкынны буурадыр ужу-
рут чавалганы резолюцияга кире-
ри сүмелөөн. Троцкий болза,
тура-халышкынны Советтерниң

ийн дугаар улуг хуралынга чедир эгелевезин сүмелээн, ол чорук: тура-халышкынның херээн узамдыктырар, тура-халышкынның хүвүн баш бурунгаар чарлаар, ол дугайын Түр чазакка дыннадып бээр дээни ол болган, Каменев биле Зиновьев аңаа-даа доктаавайн, ТК-ның резолюциязынга удур бадылааннар. Олар буржуаз солунга большевикчи чепсектиг тура-халышкынның белеткелини дугайын медеглеп бижээш, ооң-биле, большевиктерниң планын революцияның дайзыннарынга өчүп берипкенер. Ол дээрге, өскерлишкни болган. Ынчалза-даа өлүмден буржуазияны ол шуудунга кирген өскерликчилер камгалап ап-даа шыдавааннар.

Чепсектиг тура-халышкынны белеткээр талазы-биле кайгамчыктыг улуг ажылды большевик пар-

тия калбарты берген. Төп Комитет чепсектиг тура-халыышкыны билеткээривни бүгү херээн бодунун холунга алган. Партийжи төптү өш Сталинга баштаткаш тургускан. Ленин биле Сталин буржуаз өрге чагырганы штурмнаарыче партияны болгаш үлетпүрчин аңгыны дидим болгаш бүзүрелдиг, быжыг болгаш кичээнгейлиг эдерттип чорупкан.

Түр чаракка удур үлетпүрчиннерини болгаш солдаттарвың чепсектиг тура-халыышкыны Петроградка 1917 чылдың октябрь 24 те (ноябрь 6-да) эгелээн. Ол тура-халыышкын эптиг болгаш организастыг өрткөн. Петроградтын үлетпүрчиннери болгаш шериглерини революстуг кезектери революцияның тилелгези дээш демиселге чижеглед чок маадырлыг чорукту көргүскениер. Большевиктерини

быжыг удуртулгазы-биле, үлетпүрчүн-кызыл-гвардейжилернин, революсчу солдаттарнын болгаш мат-ростарнын шийтпирлиг, чүткүлдүг демисели капиталистернин болгаш помещиктернин өрге-чагыргазын дүжүр октаарына чедирген.

1917 чылдың октябрь 25-те (ноябрь 7-де) социалистиг революция тийлээн. Түр чазак дүжүр октатырган, ынчаарга өрге-чагырга Советтериниң холунче шилчээн.

Петроградтын соон дарый чеп-сектиг тура-халыышкын Москвага болгаш чурттуң өске-даа хоорайларына тийлээн. Революция армияга дүргени биле четкен болган кедөөже кирген. Буржуаз помещик өрге-чагырганы чон бүгү черлерге чайлаткан. Чурттуң ызулуу өөлери — үлетпүрчүннер болган та-

раачынар боттарының өргөзгөчө киргенер.

Совет эрге-чагырганын баштайгы базымнарны

1917 чылдың октябрь 25, 26 (ноябрь 7, 8) хүннеринде Петроградка үлетпүрчинер болгаш солдаттар депутаттарының Советтеринин Бүгү-российнин ийи дугаар улуг хуралы чыгып өрткөн. Бүгү Россиянын үлетпүрчинеринин, солдаттарының болгаш тараачынаарының күзел-соруун илергейлевишаан, база чепсектиг тура-халышкынның тиилелгезинге даянгаш, Советтеринин улуг хуралы чуртта бүгү өрге-чагырганы бодунун холунга алган. Улуг хурал үлетпүрчин, тараачынаарның делегейде бир дугаар чазаан—Улус Комиссарларының Чөвүлелин үндөвилеп тургустан. Улус Комиссарларының Чө-

вүлелинин Даргазынга В. И. Ленин,
Националдар Херектеринин тала-
зы биле Улус Комиссарынга
И. В. Сталин сонгутурган.

Чаа өрге-чагырганың ёзулуг-ла
улусчу шынчизи ооң ажыл-чору-
дулгазынын баштайгы базымна-
рындан-на көзүлгөн. Ажылчы чон-
варнын чүс-чүс чылдардагы идеге-
лин болгаш күзелни амыдырал кы-
рынга боттавдырып турар чазак
делегейге эң баштай тывылган.

Советтерин Бүгү россиянин ийн
дугаар улуг хуралы тайбын дугай-
ында декретти хүлээп алган. Рос-
сиянын үлетпүрчин тараачын ча-
ааа чөптүг, демократтыг тайбынны
чарар дугайында чугаалажышыкыи-
варны доп-дораан өгелээр деп са-
налды дайылдажып турар бүгү
улустарга болгаш оларнын чазак-
тарынга киирген. Ынчангаш совет
өрге-чагырга кижин төрөлгөтөтөн

империалистиг дайыннарнын бузарындан адырар дээш, чөптүг, демократтыг тайбын дээш, улустарнын аразынга найырал дээш демиселдин тугун бир дугаарында ла көдүрүп үндүргөн.

Советтернин Бүгү-российнин вйи дугаар улуг хуралы чер дугайында ленинчи декретти хүлээп алган. Хөй-хөй чүс чылдарнын дургузунда тараачынарнын бодап чораан күзели болгаш чедип алыр дээш демисежип чораан чүүлү боттанган. Помещиктерден, буржуазиядан, хаандан болгаш хүрээ-хиттен конфискастатынган (хураап алдынган) 150 ажыг миллион десятина черни тараачынар өртек-долуг чокка алганнар. Черге хуу өнчүсү мажан-даа турбас кылдыр дүжүргөн болгаш бүгү улустун, күрүненин өнчүзү болдурган. Ол чорук тараачынарны помещик кулда-

шышкындан чарып каан болгаш оларның социалистиг өгелерге үндөзлеткөөр чач амыдыралыгыга тон чугула чүүл болган.

Совет чазак бүдүрүлгелерге 8 шактыг ажыл хүнүн чурумчуткан болгаш бүдүрүлгеге үлөтпүрчивнериниң контролюн тургускан. Банкылар, демир оруктар, садыг флорду капиталистерден хураатынган болгаш күрүнеге шилчитинген. Оон соон дарый улуг үлөтпүр национализиастатынган.

Черви, фабрикалары, заводтары, банкылары, демир-оруктары болгаш оон-даа өскелерин бүгү улустун, күрүневиниң өнчүзү болдурган чорук бистин чуртувустун оон ыңай хөгжүлдөзине шийтирилг ужур-дузалыг болган. Ол чорук буржуазиянын экономнуг күжүн тура тырткан болгаш социалистиг улус амыдыралын тургузарынча

кирер арганы совет күрүчеге берсе.

1917 чылдын ноябрьде Совет чазак В. И. Ленинни болгаш И. В. Сталиннын ат салгавы „Россиянын улу тарынын эргелеринин декларацияын“ чарлап үндүргөн. Совет эрге-чагырга Россиянын бүгү улустарынын ден эргелиг болгаш хамаарышпас чоруун доктааткан, национал талазы биле кандыг даа кызыгаарлалдарны болгаш артык эргелерин дүжүргөн. Совет эрге-чагырга улус бүрүзүнүн ангылавырынга болгаш тускай күрүчө бооп тургустунарынга чедир бот-тускайланыгын хүлээген. Буржуаз-помещик эрге чагырганын быжыглап турганы национал дарлал төпчүгө келген. Ол чорук бистин чуртувустун улустарынын хостуг болгаш быжыг эвалеллинин үндөзүннери салган.

4. ОКТЯБРЬНИҢ СОЦИАЛИСТИГ УЛУГ РЕВОЛЮЦИЯЗЫНЫҢ БҮГҮ ТЕЛЕГЕЙГЕ ТӨӨГҮЛҮГ УЖУР-ДУЗАЗЫ

Октябрь революциязы ССРЭ-ге
социализм тилелгезинин
үндезиннерин тургускан

Октябрьниң социалистиг Улуг
революциязы бистиң чуртувустун
амыдыралынга өргилделиг пункт
болган. Ол революция чуртту тапта-
талистиг системадан хоора тыртып
алган болгаш мырнай чаа орукче,
социализмнин оруунче угландырып
көтүргөн.

1917 чылдың октябрь 25 те
(ноябрь 7-де), революция тилээ-
нинин бир дугаар хүнүнде
В. И. Ленин мынча дээн:

„Бу өргилдевиниң ужур-дузазы ха-
мыктың мурунда, чүдөл диге,

буржуазияның канлыг-даа киржил-
гези чокка бистин бодувустун өр-
ге-чагырга органывыс, Совет чи-
зактын биске бар турар болурун-
да. Да латыра ач массалар өрге-
чагырганы боттары тургузарл р.
Күрүвенин ерги аппараты үндени-
ни биле чаза шаптыгар, ынчаангаш
өргелеп баштаа ынын совет орга-
низациялар нүүрү-биле чаа аппа-
раты тургустанар.

Россияның төөгүзүнге чаа кур-
жаг амдан өгелээр, ынчаарга орус-
тун амгы үш дугаар революциязы
бодунун өчис түнъелинде комму-
низмдин тиил дгезинге чедирер
ужурлуг" (В. И. Ленин. Чогаал-
дары, т. ХХII, арыя 4).

Октябрьнин социалистиг Улуг
революциязы бистин чуртувуска
социализмдин тургузарынын өрге-
жок чугула чүүлдерин тургускан
Октябрьнин социалистиг Улуг

революцияны капиталистернин болгаш помещиктернин эрге-чагыргазы узуткан, буржуаз-помещик эрги күрүне аппарадын чылча шапкан. Дарлагыраач массалар төөгүдө эң баштап-ла ботта, ынын эрге-чагыргазын. Улетпүрчиннернин болгаш тараачыларнын эрге чагыргазын тургусканнар, боттарынын, совет күрүне-аппарадын тургусканнар.

Чылча шаптырган хемдикчи аңгыларнын удурлавышыкынын Октябрьнин социалисттик Улут революциясындан төрүтүнгөн совет күрүне басып, даштыкы болгаш иштики дайзыннардан Совет чуртту камгалап ап, социалисттик тургузуушкунну организастан шыдаан. Октябрьнин социалисттик Улут революциясынын болгаш социалисттик тургузуушкуннун түннелвиде бистиң чуртувуста бүдүрүлгениң

чейсек-херекселдеринге хуу өнчү
узуткатынган, хемдикчи аңгылар
болгаш кижини кижини хемдиир чо-
рук чок кылдырткан. Октябрьнин
социалисттик Улуг революциясы
ССРЭ ге социализмнин тикделге-
зинге чедирип келген Төөгүлүг
кол ужур-дуза мында туруп турар.

Октябрь революциясы ажылчы
чоннарын материалдыг чагаай бай-
далын болгаш культуруг деңге-
лүн үзүктөл чок өстүрүрүнге тоң
чугула байдалдарны тургускан. Ол
революция хостуг аас кижиктиг
амыдыралдың оруун ажыткан. Эш
Сталин мында дөөн: бистин рево-
люциявыс болза, чүгле капита-
лизмнин кичинин чаза шапкан
болгаш чонга хосталганы берген
өвөс, харын база чонга шыдалгыр
амыдыралдың материалдыг байдал-
дарын берип шыдаан. Бистин ре-
волюциявыстың күжү болгаш тин-

летирбези ында* (Сталин. „Ленинизмнин айтырыглары“, 3-рүн 499).

Октябрь революциязы национал дэрлалды унуткан. Ол революция бистин улузувугу орус болгаш еске чурттуг буржуазиянын эл-ажыктары дэши содунун ханын төгөр аар үүлөдөн кезээде чарыккан.

Октябрь революциязы болза, бистин чуртувус бодовун күрүне талазы-биле химаарышпас чоруун бүрүн оскунарынын айылы туруп турган үеде бооп ырткен. Бир эвес бистин улузувус большевик партиянын удуртулгасы-биле социалистиг революциязы үндүрбээ болза, Россия империалистиг күрүнелеринин колониязы болу бээр ийик. Октябрь революциязы даштыкы күрүнелеринин кулданышкынынан бистин чуртувугу ким-галап алган, бистин чуртувуска

хостатганы болгаш хамаарышпас
чорукту хандырып берген.

**Октябрь революциязы кижини
төрөлгөтөнүн төөгүзүнгө
чаа эпоханы ажыткан**

Октябрь революциязы чүгө бистен чурттууска эвес, харын, бүгү делегейге эн улуг ужурдузалыгы. Ол революция бүгү чурттарга ханы сергедишкенини көргүскөн болгаш к-рүзерин үргүлчүлөп турар.

Октябрьнин социалисттик Улуг революциязынга чедир нинтилер хөлжүлдөзүнгө бүгү өскөрлүшкөнү болза, чүгө бир хемдикчилернин өскөлөр биле солчуп турганы болур, ынчаар а ажылчы чондорны хемдик, дарлаар чорук хевээртып турган.

Эш Сталиннын чугаалааны болза:

„Улустарнын төөгүзү эвээш эвес революцияларны бизир. Ол рево-

людияларның Октябрь революция-
зындан ылгалы болза, олар шуп-
тузу чангыс талалыг революция-
лар бооп турганында болур. Ажыл-
чы чоннарны хемдирияны бир
формазы хемдилгенин өске форма-
зы биле солутунуп турган, ынчал-
за-даа хемдилге боду хевээр артып
турган. Бир хемдикчилер болгаш
дарлакчылар өске хемдикчилер-
биле болгаш дарлакчылар-биле
солутунуп турган, ынчалза-даа,
хемдикчилер болгаш дарлакчылар
боттары хевээр артып турганнар.
Кандыг-даа хемдилгени чок кылыр
болгаш бүгү, база кандыг-даа хем-
дикчилерни болгаш дарлакчыларны
узуткаар—деп сорулганы чүгле
Октябрь революциязы бодунга сал-
ган" (И. В. Сталин, „Ленинизмнин
айтырыглары“, арын 412).

Өске бүгү революциялардан Ок-
тябрь революциязы эрге-чагыргата

бир хемдикчилерия өскелер-бияс
солуваан, харыв бүгү хемдикчи-
лерни дүжүр октаан болгаш өрге-
чыгырганы ажылчы чонварның өң
револючу ангызы—пролетариатка
шилчидип берген. Социалистиг ре-
волюция пролетариаттың диктату-
разын тургускан.

Октябрьнин социалистиг Улуг
революциязы болза, эрги, капита-
листиг делегейден чаа социалис-
тиг делегейге чедир кижя төрөл-
гетениин бүгү делегей төөгүзүңге
үндезин эргилде болур.

Октябрьнин социалистаг Улуг
революциязынын тивилелгезинге
chedir бүгү делегейге капитализм
тергиндеп турган. Октябрь рево-
люциязы болза, делегейнин бүгү
куртаг черин алды кезекке хуваар-
га, оон бир кезээн ээлеп турар өң
улуг чуртту капитализмден ады-
рып алган. Ам чангыс-аай капита-

Антистиг делегей чок аппаратан. Капиталистиг болгаш социалистиг ийи делегей бар аппаратан. Социалистиг чаа делегейнин чүгүлө туруп турары безин делегей капитализминин күчү-шыдамын үзө шаап, оон үндөзүнө, ийи божаңвадып турар.

Октябрьнин социалистиг Улуг революциясы бүгү делегейнин пролетарийлериин медреселенче бодуун күштегине ынанар, бодуун херээнин тилелгезинге бүзүрөө чорукту кириген.

Буржуазия болза, мөчү-бот баш чокка чоруп шыдавазы ышкаш, хемдигиргенер хемдикчилер чокка баала чоруп шыдаваз деп бадыйткап турар. Октябрь революциясы болза, бүгү чурттарынын ажылы чоннары хемдикчилерден адырлып болуп болгаш чаа амыдыралды чедишкенин тургузуп

шыдаар деп чувени оларга көргүскөн.

Буржуазия болза, капиталистиг өнчү чүвөгө д-эргибес, ыдыктыг, мөңгө деп бадыткап турар. Октябрь революциясы болза, капиталистерниң дээрбедеп ашап байлактарын хунаап ашан болгаш ол байлактарны ул, стун өдилели болдурган.

Буржуазия болза, кижини төрөлгөтөн адиккы болгаш дээди расаларга хуваатывар, адаккы расалар д-эдира аларга чыгыртыр ужу, дуг чүведег кыдыр бадыткап турар. Октябрь революциясы ол тоол-домакты чылча-шаркан. Бүгү улустар хосталгавы алаш, боттарының ажылагыйын болгаш культуразын чеднишкининиң хөгжүдүп шыдаар деп чувени ол революция көргүскөн. Бистиниң чу, тувуска ваднонөл дардады чок кылгаш, совет өрге-ча-

гырга болза, делегейнин дарла-
тырган улустарына хосталырыча
орукту айтып берген.

Социализмче аңгы демисели
чокка, буржуазия-биле кады ажыл-
дап тургаш чедип кээп болур чү-
ве ышкаш кылдыр бадыткап тур-
ган чөпшээредикчи партияларнын
теориязын Октябрь революциязы
илередиң сойгалаан.

Октябрь революциязы делегей
капитализминин буступ дүжери-
нин өгезин салган, кижин төрөлге-
тевинин төөгүзүңге чаа эпоханы—
социализминин эпоханын ажиткан.
Бистин чуртүвуска шак ындыг,
ёзулуг-ла улуг революция өөскөөн
деп чүвеге совет улус дүрүм ёзу-
гаар чоргаарланыр. В. И. Ленин-
нин бижээни болза:

....Совет күрүвенин тургузууш-
кунун эгөлээр бүгү делегей төө-
гүзүңүң чаа эпоханын, бүгү капи-

галистиг чурттарда дарлатырган болгаш кайда-даа чаа амыдыралче, буржуазияны ажар тилелгеже, пролетарваттын диктатуразынче, капиталдын дарлалындан, имперна-листиг дайынвардан кижиге төрел-гетенни чарып алырынче чоруп олурар чаа ангынык тергииделвиниң эпохазын оон-биле эгелээр аас-кежик бистин улузувуска таварыш-кан деп чүвеге бистер чоргаарла-ныр эргелиг болгаш чоргаарланып турар бис* (В. И. Ленин. Чогаал-дары, т. XXVII, арын 27).

5. ИНТЕРВЕНТИЛЕРНИ БОЛГАШ АК-ГВАРДЕЙЖИЛЕРНИ ЧЫЛЧА-ШАПКАНЫ

Социалистиг ада-чурт айыылда

Ашык Совет республика боду-
вун туруп келгениниң баштайгы

хүннєринден эгелээш ле кадыг-
дошкун шылгалдарны эрткен.
Тиилээн үлєпүрчиннерге болгаш
тагаачынарга капиталистер бол-
гаш помещиктер д рзии удурла-
ныы кыввы көргүсүп турган.
Эсерлерниң, мевъшевиктерниң,
троцкистерниң, бух ринчыларның
болгаш чоннун өске даа дайзын-
на ының дузаламчызы-биле олар
контрреволюсчу сүлчээл рни
организастан, советке удур үймээн-
нерни көдүрүп, гартияны бол аш
чазактын удуртукчуларыны амы-
тынына халдап турганнар. Хаан-
ны эрги дүжүметтери — министр-
стволарны, банкыларны бол-
гаш өске даа черлерниң албан
хаакчыттары — чаа эрге-чагыра-
биле ажилдаарындан ойталап,
аныяк Совет күрүве аппарадынын
ажылы өш-өжээн-биле үзүп
турганнар.

Бүгү делегейнин капиталистери
Октябрь революциясын черлик
араатан дег өжөөн киришкинниг
указнаар Ынчаарга Европа да
дайын хевээр шуурганнавын а
турган. Ботгарынга удур дайыт-
джышкын биле алракан чилби им-
периалистер ынчаарда ботгарынын
күштерин аныяк Совет республикага
удугландыр салыптар чай алынмай
турганвар. Ол чорук совет эрге-
чагырманын байдалын чивгеткен.
Бо ьшевиктернин удуртулгазы-би-
ле Россиянын үлетпүрчиннери бол-
гаш тараачынаңы дүжүртүргөн
хемдикчи аңгыларнын удурла-
нышкынын чедишкинниг чылча
базып турган. 1917 чылды сөөл-
зүредир, 1918 чылдың ьгезинде
битин чуртувуска совет эрге-ча-
гырманын калбарышкыны кан-
чаар-даа ажок дүргөн темпалыг
чоруд турган, ону Ленин совет

эрге чагырганың триумфалдыг кылажы деп адаан.

Ыначалза-даа, 1918 чылдым февральде Совет республиканың байдалы дыка өскерилген: олче герман империализм халдаан. Троцкийниң болгаш өске-даа хоралакчыларның деткимчези биле немец империалистер болза, Совет күрүше биле Германияның аразынга тайбың дугайында чоруп турган чугаалажышкынварны үзе киргенер. Немец эжелекчилер совет чуртче оор ёзу-биле халдап кирген. Олар богтарының мурнунга совет эрге-чагырганы дүжүрер, Россияны Германиянын колониязы болдурар, бистин улузувусту куданыр сорулганы салганнар. Чедсектиг немец аг-шериглернин кызышкынының мурнунга эрги армия туржуп шыдаваан. Немец шериглер Украинаже болгаш Бело-

руссияже шимчен киргеннер. Олар Петроградка чоокшулап келгеннер. Бистин Төрөөн чуртувустун кырынга өлүмнүг айыыл диргелип турган.

Ол шитпирдинг хүннерде Ленин биле Сталин совет улусче „Социалистиг ада-чурт айыылда“ деп кыйгырыг-биле угааган. Ленин биле Сталин туруш бүрүзүн ханның соолгү дамдызынга чедир камгалаар деп үлетпүрчиннерни болгаш солдаттарны кыйгыргавнар. Ол кыйгырыгны өдөрбишаан, ажилчы чоннарнын массалары немец өжедекчилерге удур ыдыктыг дайынче кодурлун үнгөн.

Даштыкы болгаш иштики дайыннардан Совет республиканы камгалаар кылдыр Ленин биле Сталин үлетпүрчин-тараачыннарның Кызыл Армиязын организастааннар. Кызыл Армияның чап-чая

тургустунган отрядтары немец ин-тервентилерге удур тулчуушкун-нарга боттарынын бир дугаар да-йынчы дадыгышыкынын алганнар. Нарва биле Псков чавынга немец аг-шериглерге шийтпирлиг удур хары бердинген. Оларнын шавар-халдаашкыны доктаап турупкан. Немец империялыстар авыяк Совет республиканы чылча-шалаа шыдавааннар.

1918 чылдын февраль 23—импе-риалистиг. Германиянын шеригле-ринге ойтур харынын алдарлыг хүнү—Совет Армиянын төрүтүнгө-нинин хүнү болган. Ол хүнү бис-тинч чуртувус чыл бүрүдө магалы-биле байырлап турар.

Антантаның походтары

Совет республикага удур чүгле герман эжелекчилер өзес, хары Антантаның империялыстери (Анг-

лия, Франция) болгаш Японияны, база Американың Кытышкан Штаттарынын империалистери халдап кирген. Немец интервентилер-биле бир дөмей олар база-ла совет эрге-чагырганы өжүрүп каарын, совет черни болгаш байлактарны өжелеп алырын, бистиң улзувусту кулданырын бодааннар. Империалисттер ол сорулга-биле Совет Россияже боо-чепсектиг хөмө-таварышкыны организастааннар. Даштыкы күрүвөлөрнүн боо-чепсектиг шак ындыг хөмө-таварышкыны дайын интервенциязы деш адаар.

Интервентилер Россиянын бодунуң контрреволюциязы-биле сырый эвилелдиг хөделип турганнар. Орус капиталисттер болгаш помещиктер бистиң чуртувусту садыг-лап турганнар. Олар интервентилернин дузазы-биле чуртка ботта-

рынын тергиделин катап тургу-
зар, ажылчы чонварны дарлаар
аргалыг болур дээш бистин чери-
висти, тараавысты, нефтивисти,
бистин үлетпүрүвүстү өске чурт-
туг өжелекчилерге күзелдин-биле
берип турганнар. Совет өрге-ча-
гиргага удур демиселге ийи күш:
даштыкы империалистер болгаш
иштики контрреволюция катышкан.

Империалистер совет чуртту
блокадалаарын организастан, бисче
боттарынын агентилерин болгаш
шпионварын чорудуп, Россиянын
сонгу болгаш мурнуу талаларынга,
Ираккы Чөөн чүккө болгаш При-
морьеге боттарынын шериглерин
дүжүрүп ап турганнар. Өске чурт-
туг империалистер Украинзда, Кав-
казта, Сонгу чүкте, Ортаакы
Азияда, Донда, Сибирьде контрре-
волюциянын хөдөлүшкенин удур-
туп турганнар. Олар ак-гвардейжи-

лерин боо-чепсек, ок-чемзек чүүлү-
биле болгаш шериг сургакчылары-
биле хандырып турганнар. Анг-
ли генерал Нокс шуут ажы-биле
мынча деп бижээв: „Бис Сибирьже
чүс чүс муң винтовка бооларны,
чүс чүс миллион боо октарын, чүс-
чүс муң хел-сын чүүлүн, пулемёт
октарының дизиглерин болгаш өс-
келерни-даа чорудуп турар бис.
Большевиктерже салып үндүргөн
ок бүрүзүн Англияга кылып бү-
дүргөн“.

Англияның, Францияның, Япо-
нияның, Американың, Кытышкан
Штаттарының, пан Польшаның
болгаш империалистиг өске-даа
күрүмелернин шериглери бистин
черивисти таптай басып, бистин
байлагарынысты дээрбедеп эл
турганнар. Совет республиканың эл
өжөөтө дайыны болур Черчилль
ол үеде Англияның шериг минис-

три турган, Совет Россияже он дөрт буржуаз күрүнелернин походун чарлаан. Шынында дайын чарлавазажок ол күрүнелернин армиялары бистин чуртувусче хөмөт-таварып кирип, ооң хааны төд турганнар.

Антантаның империалистери Совет Россияже үш поход органи-застааннар (1919 чылдын чазынында, 1919 чылдын күзүнүндө, база 1920 чылдын чазынында). Поход бүрүзүн кылырда олар боттарынын тежээл турган контрреволюсчу генералдарынга: баштай—Колчакка болгаш Юденичиге, ооң соонда—Деникинге болгаш демги-ле Юденичиге, адак сөөлүндө—Врангельге кол ооргаланып, оларны күткүп турганнар. Антанта үш дугаар походун чорударда пан Польшанын шериглерин база күткүп турган.

Ынчалза-даа, Антантаның бүгү походтары шылча шаптырган.

Хамааты дайыннын чылдарында Совет республиканың байдалы кончуг аар турган. Фронтуларнын отуг дөөрбөө оңу бүгү талаларында чыра кызып турган. Совет чурту дөрт хуваарга оон үш кезээ даштыкы интервентилернин холунга турган үелер безин бар. Украинаны, Белоруссияны, Кавказты, Ортаакы Азияны, Уралды, Сибирьни, Ыраккы Чөөн чүктү дайзын өжелеп алгаш, Петроградтын ханаларынын чанынга, Москванын чоогунга чедип келген турган. Совет республикага далган-тараа, боочесек, хеп-сын чедишпейн турган.

Ынчалзажок ол ден эвес күштүг сегиржип алышкында Совет республика тилекчи бооп үнген. Интервентилернин болгаш ак гвардейжилернин шериглери чыл-

ча шаптырганнар. Кызыл Армия үлетпүрчывнерниң болгаш тараачынарның деткимчези-биле бистин чуртувустун девискээрниң дайзынардан арыглап алган, совет өрге-чагырганы, Октябрь революциязының улуг чаалап алышыкчыларын камгалап алган, социалисттик ада-чурттуң күрүне болур хамаарышпас чоруун хандырган.

Кызыл Армиянын тилелгезин чүү хандырганы

Совет өрге-чагырганын дайзынарыга—интервентилерге болгаш ак-гвардейжилерге артыкшылыг күштер биче эвес турган. Олар белеп армиялыг, дуржулгалыг шериг каадырларлыг, бир дугаар чергениң боо-чепсектиг, ок-чемзектиг, хеп сынныг турган болгаш ооң-биле кады чурттуң аъш-чем талазы-биле байлак районнарын ээлеп

турганнар. Мыңаарга ол артыкшылыг күшгер турзажок, Кызыл Армия интервентилернин болгаш акгвардейжилернин армияларын ашкан бүрүн тийлелгени чедиң алган.

Ову чүвүң-биле тайылбырлап болурул?

Интервентилернин болгаш акгвардейжилернин армиялары өскенин өрге-ажыктары, интервентистиг буржуазиянын болгаш помещиктернин өрге-ажыктары дөш дайылдажып турганнар, мынчангаш оон ужүрунда чоннуң деткимче дузаламчызын олар ап шыдавааннар. Харын Кызыл Армия болза, буржуаз-помещик дарлалдан үлетпүрчөннернин болгаш тааачыларнын хосталыр улуг херээ дээш, бодунуң соңчалыстиг Төрөөн чуртунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежини

турган. Кызыл Армия болза, чонвун өрге-ажыктарына бүрүп дүгжүп турар карачангыс шыв политиканы чорудуп турган совет өрге-чагырга дээш дайылдашкан. Совет өрге-чагырганын ол политиказын улус массалар бодунун политиказы кылдыр көргөн болгаш ол политиканы эчизинге чедир деткээн.

Кызыл Армия—чонвун үре-төлү. Ол армия бодунун чонунга шывчы болгаш бердинген, ынчангаш оон ужурунда чон бодунун төрөөн армиязынга ынак, ону деткич турган. Чон биле сырый харылзаа болза, интервентилернин болгаш ак-гвардейжилернин аг-шериглеринге удур демиселге бузулбас улуг күштү берген.

Ажылчы массалар фронтуун херегделдери дээш чүткүлдүг ажылдаанар. Совет кижилер ин-

терветтилерге болгаш ак-гвардей-
жилерге удур партизан дайынны
дайынның тыылынга чорудуп,
Кызыл Армияга дузалап турганнар.

Совет шериглер дайынның өчис
сорулгазын эки билген болгаш
оон чөптүүн медегер билген. Ол
чорук Кызыл Армияның дайынчы
аргалыын бедиткен, оон хүрөө-
леңинге революсчу сагылга-чурум-
ну болгаш организаствыг чорукту
быжыглаан. Кызыл Армияның да-
йынчылары бүгү талалардан дир-
гелип келген дайыннарга удур-
өрестиг демисешкен. Олар кажан-
даа көстүп кербөөн шыдамык бол-
гаш маадырлыг чорукту илерет-
кенер.

Бодунуц удуртукчу болгаш ор-
ганизакчы хүмү Ленин—Сталинын
маадырлыг партиязы болган ужу-
рунда Кызыл Армия тиилөөн. Ха-
мааты дайынның чылдарында пар-

тияның бүгү составының барык-ла
ден кезин фронтуже чоруткан.
Партия бодунун ортузундан шериг
комиссарлары дээн ышкаш төлөт-
тиг организакчыларны болгаш агит-
таторларны депшидип үндүргөн.
Олар Кызыл Армияның хүрээлени
дадыктырган, анаа сагылга-чурум-
ну болгаш эрес мзадыр чорукту
шингээтирген. Партия эң алдарлыг
шериг удуртукчулары - Фрунзени,
Ворошиловту, Будённыйны, база
чаягаар бүткен маадырлар болур
Чапаевга, Котовскийни, Лазову,
Щорсту, Пархоменкову болгаш
осундаа өскелерни өстүрүш дорук-
турган. Партияның эң эки деятель-
дери Кызыл Армияның политиктиг
чырыдыышкыны дээш ажылдап
турганар.

Большевик партия чүгле фрон-
тунун эвес, харын база тыялдык
удуртур өзөө болган. Партия тыял-

ды фронтуун өрге-ажыктарына ажилдаар кылдыр тургускан. Партия бистин бүгү чуртувусту чангыс ай шериг лагерь кылдыр хуулдурган. Тыыл Кызыл Армияны боочесек-биле, аш-чем-биле, немелде шериглер-биле хандырган.

Дайынны ашкан тилелгени хандыраар дүөш совет өрге-чагырга бүгү нитшин шериг хүлээлгезин чоруткан, бүгү үлетпүрнү бодунун контролюну адаанга тургускан, хуу садыгны хоругдаан, аш-чем онаалдазын доктааткан; тараачылар аш-чемни бүгү артыкшыдын армияны болгаш ажилчынарны хандырылгезинга дужаар ужурлуг турган. Дайынны берге үелеринде күрүнө хереглел чүүлдеринге карточкаларны боттадырып чорудар ужурга таварышкан. Хамааты дайынны уржууван болган хемчеглерин ол бүгү система-

зын шериг коммунизм деп адаан.
Шериг коммунизмин чорутууни
болза, совет өрге-чагырга хамааты
дайынга тиелелгени чедки ан шим-
давас турган ийик.

Көдөөдө бодунун политиказынги
партия болгаш совет күрүшө ха-
мыктын мурнунда тараачын ядым-
ларга даянып турган Партия бол-
за, кулактарны чылча шаварынга
болгаш совет өрге-чагырганың хем-
чеглерин деткиррине яды тараа-
чыннарны организастан. 1918 чыл-
да яды тараачыннарның тускай
комитеттери (комбедтер) турун
турган. Олар пролетариат диктату-
разының шынчы чөлөнгини боон,
кулактарга удур демиселге болгаш
армияны, база чонну аш-чем-биле
хандырарынга улуг рольдуг бол-
ганнар. „Тарза дээш демисел—со-
циализм дээш демисел ол“ деп ни-
чарда Ленин чугаалаан.

Ортумак тараачын чонга хачаарыштыр партиянын шын политиказы интервентилерни болгаш ак-гвардейжилерни ашкан тилелгеши чедип алырынга улуг ужур дузалыг болган. Ленинчи декретти боттандырганынын түннелинде тараачынар черни алган; тараачын чонун хөй кезин революция мурунундагызы ышкаш ядылар эвес, харын ортумактар болу берген. Хамбати дайышнын доостур чоруу ортумак тараачын чонну бодунче кандыг аңгы (пролетариат, азы буржуазия) хандыктырып шыдаарындан улуубиле хамдаржып турган. Октябрь революциязынын тилээнинде соцгаар баштайгы айларда ортумак тараачынар пролетариат биле буржуазиянын аразынга чайгылып турган. Ынчаварга 1918 чылдың күзүндөн өгөлөөш ортумак тараачын массанын хөөнүгө шуут өскерил-

де болган. Бир өвөс интервентилер болгаш ак гвардейжилер твилээр болза, помещактер боттарынын өрге-чагыргазын катап тургузар болгаш тараачындардан черни хунаап алыр деп чүвени тараачын чон бөлгөн. Ортумак тараачындар совет өрге-чагырганын талазынче өглип киргенер.

Үлетпүрчин ангы биле ажилчы тараачындарнын өвилели хамааты дайыннын тилелгелиг доостурунга өң чугула рольдуг болган. Үлетпүрчиндернин болгаш тараачындарнын өвилелинге даянган, большевик партия өске чурттуг өжелекчилерге болгаш ак-гвардейжилерге удур ада-чурттуун дайынынче бүгү совет улусту көдүрүп үндүргөн. Большевик партия удуртуп турда үлетпүрчиндернин болгаш тараачындарнын массалары боттарынга жайы хире күштү болгаш энергия-

ны шигүүдий турун болур дөв
чүвени ол дайынны адап четпес
бергелери болгаш оларны ажып
өрткени тодаргай көргүскен. Боль-
шевиктерниң сырый катышканы
болгаш сагылга-чуруму, оларнын
революсчу сэгыш-бодалы, иити
херектин чедиишкини дээш кан-
дыгдаа каражаларже баарынга бе-
лени, миллион-миллион массаларны
оларны организастан, база нарын
байдалдар үезинде оларны шын
удуртуп билири бистин чуртувус-
ка хамааты дайынны чылдарында
калбарган кыдыг-дошкун тулчууш-
кунбарнын түннелин шивитпирлээн.

Интервентилерни болгаш ак-гвар-
дейжилерни чылча-шаварынга боль-
шевик партиянын, совет күрүне-
ниң баштыңчылары Ленин биле
Сталин кайгамчык улуг рольдуг
болган. Ленин хамааты дайынны
шуурганни өттүр совет корабльди:

дидим болгаш бадуткалдыг баштаан. Ленин совет күрүениң камгалалын могаг-шылаг чокка быжыглап, Кызыл Армияның демиселин хей-аът кирип, организастан, совет тылды хол салбайн быжыглап турган. Ленин үлетпүрчин болгаш тараачыннар камгалалын Чөвүлелин башкарып турган, ол Чөвүлел чурттуң үлетпүрүн, транспортун болгаш бүгү кур хөреңгилерин фронтунуң херегделинче мобилизастаан.

Эш Сталин болза, совет күрүениң камгалалын организастанга болгаш удуртурунга Ленинниң кол чөлөнгинжи турган эш Сталинны хамааты дайынның чылдарында В. И. Ленин ың не шиктирлик болгаш айыылдыг фронтуларже чорудуп турган, ынчаарга эш Сталин кая-даа тилелгени чедип ан чоран. Эш Сталин Царяны болган

Пермь чанынга, Петроград чанын-
га болгаш Девникиге удур, лан
Польшага болгаш Врангельге удур
дайнычы операцияларны удуртуп
турган. Эш Сталин болза, дайзны-
ны чылча шаварынын шылгарангай
планнарын чогаадып, ол планнарын
амыдыралга чеднишкининг боттан-
дырып турган. Эш Сталин Кызыл
Армиянын эң чугула бүгү тилел-
гелеринин шуут-ла хей-аът кннрик-
чизм болгаш организакчызы чо-
раан.

Большевиктер партиязынын удур-
тулгазы-биле, Лениннин болгаш-
Сталиннин удуртулгазы-биле бис-
тин чуртувустун ажылчын, тарза-
чынары социалистиг ада-чуртче
даштыкы империалистернин бир
дугаар хөме-таварышкынын ойтур-
макканар.

ДОПЧУ ТҮННЭЛДЕР

Он тос дугаар чүс чылдын төмчүзүндө — чээрби дугаар чүс чылдын эгезинде капитализм бодунун хөгжүлдээнин сөөлгү чадазынга — империализмге четкен. Империализм үезинде капитализмнин бүгү чөрүлдээлери эң кыдыкы хемчээлинге чедир чидигленген. Империализм делегейни эжелекчи дайынынын төрүтүндүргөн. Империализм болза, социалисттик революциянын бүдүүзү болур.

1914—1918 чылдарнын дайыны делегейни катап хуваажыр дөөө империалисттик дайын болур. Большевиктер империалисттик дайынны хамааты дайын болдурарынче үлетпүрчиннерин, тараачыннарын кыйгырганнар.

1917 чылдын февраль айда Россиянын үлетпүрчиннери болгам та-

раачынар хааныг ёзуу чок кылганар. Большевиктерниң партиясы революцияны улам ынай хөгжүдөрүнче, капитализмни дүжүрөрүнче болгаш пролетариат диктатуразыны тургузарынче үлетпүрчии ангыны болгаш эн яды тараачын чоңуу көдүрүп үндүргөн.

Октябрьниң социалистиг Улуг революциясы капитализмни дүжүргөн болгаш бистиң чуртузуска социализм тургузуушкунун эгезин салган. Капитализмниң веги төнчүзүвче чоокшулап келген деп чувени Октябрьниң социалистиг Улуг революциясы көргүскөн. Ол революция кижини төрөлгөтөмнүн хөгүзүнгө чаа эпоханы – социализм эпохазын ажыткан.

Октябрь революциясынын одунга, даштыкы интервентилерниң болгаш ак-гвардейжилерниң катышкан күштери-биле кадыг-дошкун

сегиржи алышкынын түшөлүндө тургустунган анык совет күрү-не бодунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алган. Лениннин болгаш Сталиннин удуртулгазы-биле большевиктернин партиясы совет социалистиг күрү-шевиң дайзыннарын ашкан тилел-гезин организастан.

Хамааты дайынга дайзыннарын совет республиканың чыла-шап-каны социалистиг тайбын тургу-вуушкунче шилчип кирер арганы бистин чуртувустун ажилчы чон-нарынга хандырын берген.

Д О П Ч У З У

1. Делегейнин бир дугаар дайыны,
Царизмни дүжүргени 3
 2. Большевиктер революцияны
бурунгаарладып турганнар 26
 3. Октябрьнин социалистиг Улуг
революциязынын тинделгези 38
 4. Октябрьнин социалистиг Улуг
революциязынын бүгү делегейге
төөгүлүг үжур-дузазы 50
 5. Интервентилерни болгаш
ак-гвардейжилерни чылча
шапканы 61
 - Допчу туннедер 84
-

Парлаан үези 9/ХII—1948.
Т—00839. Парлаар амазы 2^{3/4}.
Тиражи 5000. Чагыг № 00011.

Облкуускомжун типографиязы.
Кызыл, Щетинкин, 5.

Бетер 33 кол

**ВЕЛИКАЯ ОКТЯБРСКАЯ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ
РЕВОЛЮЦИЯ**

На тувинском языке